

Ірина СІЖКО

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії та мовознавства
Українського державного університету
залізничного транспорту (Харків)
isnizhko@ukr.net

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І ПРОБЛЕМА ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

Нові технології стрімко входять у всі сфери нашого життя, включаючи освіту. Використання штучного інтелекту робить процес набуття знань більш цікавим та динамічним, надаючи великі можливості тим, хто викладає і тим, хто навчається. Але застосування технологій штучного інтелекту містить і певні загрози, особливо це стосується такої важливої частини освітнього процесу, як оцінювання рівня набутих знань.

Важко переоцінити позитивний вплив комп'ютерних технологій у дистанційному навчанні, коли в ньому виникла критична потреба. Набувають популярності технології штучного інтелекту, зокрема з жовтня 2022 р. – ChatGPT. Його можливості швидко оцінили учасники освітнього процесу, особливо молодь, яка краще сприймає такі технічні новації.

Серед переваг використання штучного інтелекту здобувачі освіти відзначають скорочення часу на пошук необхідної літератури та виконання завдань, можливість подивитись на задачу з різних ракурсів, допомогу в роботі з великою кількістю інформації, можливість структурувати її за певними вимогами а також розвиток вміння формулювати думки, знаходити синоніми, антоніми тощо [1, с. 76]. ChatGPT як віртуальний репетитор може відповідати на питання та надавати пояснення по широкому колу навчальних дисциплін [4, р. 58]. Викладачі також оцінили переваги використання можливостей штучного інтелекту, зокрема завдяки автоматизації створення тестових завдань та перевірки їх виконання з'являється час для інших важливих справ [4, р. 57].

Однак використання штучного інтелекту в освіті має значну кількість недоліків. Студенти нарікають на застарілість, недостовірність та ненадійність інформації, відсутність коректних посилань на використані джерела, порушення авторських прав [1, с. 76]. Встановлено, що сучасна версія ChatGPT має серйозні недоліки, зокрема створення неіснуючих статей чи генерування неправильних відповідей [4, р. 58].

Кращому засвоєнню знань сприяє безпосереднє спілкування студентів з викладачем, саме людська взаємодія більш ефективна, коли йдеться про індивідуальні потреби та особливості здобувачів освіти. Викладачі відзначають, що генеративним моделям бракує здатності розуміти контекст і ситуацію, що може призвести до неправильних відповідей [4, р. 56–57].

До того ж з'явилась ще одна велика проблема – майже повна неможливість відрізнити створений людиною оригінальний текст від згенерованого за допомогою ChatGPT. Це стосується як перевірки тексту людиною-фахівцем, так і за допомогою програм для виявлення плагіату [5, р. 1122].

Тож не дивно, що все більшої гостроти набуває питання неупередженого та справедливого оцінювання знань здобувачів освіти. Ще у недалекому минулому для дисциплін гуманітарного циклу вважалось найкращим давати студентам письмові завдання. Саме письмові роботи дозволяли викладачу побачити ступінь розуміння студентами логіки історичного процесу, причинно-наслідкових зв'язків, вміння висловлювати власну думку, підкріплену певною аргументацією.

Практика виконання студентами письмових робіт різного обсягу – від короткої відповіді на конкретне питання до рефератів, курсових та дипломних робіт має достатньо довгу історію. І якщо раніше, до початку комп'ютерної ери, існував достатньо високий рівень довіри до самостійного виконання роботи, підкріплений усним захистом, то з появою у широкому доступі можливостей *copy-paste*, цей рівень довіри стрімко знизився.

Зараз із застосуванням генеративних систем штучного інтелекту для виконання таких робіт вистачить кількох хвилин. Достатньо зареєструватися та створити обліковий запис на сайті OpenAI, увести запит із назвою роботи та вказати її максимальний обсяг і за деякий час отримати створений текст певного змісту та формату [5, р. 1121]. При цьому викладачі не можуть відрізнити оригінальну і самостійну роботу від згенерованої штучним інтелектом без додаткового усного її захисту або презентації аргументів [3, с. 8].

Яким може бути вихід із цієї ситуації? У викладацькому середовищі вже сформувалось розуміння, що найбільш ефективним способом запобігання неправомірному використанню систем штучного інтелекту є безпосередня взаємодія в аудиторії між викладачем і здобувачами освіти [3, с. 8]. Хоча саме такий формат дозволяє точно з'ясувати рівень розуміння та засвоєння навчального матеріалу студентом, в умовах сучасних реалій він не завжди є досяжним. Усні обговорення та дискусії із залученням групи

студентів можливі і в умовах зоом-конференції, це підвищує мотивацію до навчання, дозволяє залучати також емоційну складову. Під час обговорення є можливість виокремити самостійну роботу студента, почути його особисту аргументацію та аналіз тих чи інших висновків [2, с. 240–241]. Перед викладачами постає важливе завдання: переглянути існуючі методи і форми оцінювання та створити такі типи завдань, які запобігатимуть списуванню, будуть направлені на групові форми взаємодії, усний формат відповіді з виявленням власних аналітичних і творчих напрацювань тощо [1, с. 79]. За період вимушеного дистанційного навчання були напрацьовані тестові та екзаменаційні завдання, що виконувались на платформах Moodle та Google Classroom і добре себе зарекомендували. Безпосереднє ж спілкування зі студентами з різних причин відійшло на другий план. Варто згадати, що саме усні відповіді не тільки дають викладачу можливість достатньо об'єктивно оцінити рівень знань здобувачів освіти, а й сприяють набуттю таких важливих у практичному житті навичок, як чітке формулювання проблеми та шляхів її розв'язання, дають можливість показати власне емоційне ставлення до певних обставин чи подій.

В сучасному світі технологій, що стрімко розвиваються, особливого значення набуває освіта. Штучний інтелект може стати корисним інструментом, якщо навчитися використовувати його переваги та мінімізувати недоліки.

Література:

1. Паламар С. П., Науменко М. С. Штучний інтелект в освіті: використання без порушення принципів академічної чесності. *Освітологічний дискурс*. 2024. № 1(44). С. 68–83. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2024.15> (дата звернення: 24.01.2025).
2. Притика Ю. Д., Васирина Н. В. Перспективи і ризики запровадження штучного інтелекту у вищій освіті. *Штучний інтелект у вищій освіті: ризики та перспективи інтеграції*: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 1 липня – 11 серпня 2024 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 239–242.
3. Родінова Н. Л., Логай В. А., Ковальчук М. Б. Імплементація штучного інтелекту в оцінювання якості української освіти: вплив на академічну доброчесність. *Академічні візії*. 2024. Вип. 29. С. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10870165> (дата звернення: 24.01.2025).
4. Baidoo-Anu D., Owusu Ansah L. Education in the Era of Generative Artificial Intelligence (AI): Understanding the Potential Benefits of ChatGPT in Promoting Teaching and Learning. *Journal of AI*. 2023. Vol. 7, Iss. No. 1. P. 52–62. DOI: <https://doi.org/10.61969/jai.1337500> (date of access: 18.01.2025).
5. Sharples M. Automated Essay Writing: An AIED Opinion. *International Journal of Artificial Intelligence in Education*. 2022. Vol. 32, No. 4. P. 1119–1126. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40593-022-00300-7> (date of access: 18.01.2025).